

УДК 343.37

ORCID id 0000-0003-4323-2883

DOI <https://doi.org/10.32703/2663-6352/2023-1-13-131-139>**Вітко Олександр Юрійович,**

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри господарського та транспортного права
Державного університету інфраструктури та технологій,

місто Київ

КРИМІНАЛЬНО-ПРОВОА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНЕ МИТНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ВИЗНАЧЕНЕ СТАТТЕЮ 201-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті автором стверджується, що злочин, передбачений статтею 201-1 Кримінального кодексу України, який передбачає кримінальну відповідальність за митне кримінальне правопорушення є новим та малодослідженим в юридичній науці. В результаті дослідження автором надається власна точка зору щодо складу митного кримінального правопорушення, передбаченого статтею 201-1 Кримінального кодексу України, зокрема визначається об'єкт даного злочину, його предмет, визначається об'єктивна та суб'єктивна сторона цього злочину, визначається суб'єкт даного злочину.*

Ключові слова: об'єкт злочину, об'єктивна сторона злочину, суб'єкт злочину, суб'єктивна сторона злочину.

***Annotation.** In the article, the author notes that the crime provided for in Article 201-1 of the Criminal Code of Ukraine is new and little researched, and this creates a situation where law enforcement agencies have difficulties in applying these provisions of the law in practice, and therefore the task of researching this composition of the crime arises.*

The author concludes that the object of the crime provided for in Article 201-1 of the Criminal Code of Ukraine is social relations regulated by law on the preservation of Ukrainian forests, as well as social relations regulated by law on ensuring compliance with the order of movement of timber or lumber of valuable and rare species of trees, timber unprocessed, as well as other timber, prohibited for export outside the customs territory of Ukraine through the customs border of Ukraine.

The author also claims that the subject of the crime provided for in Article 201-1 of the Criminal Code of Ukraine is timber, lumber of valuable and rare tree species, unprocessed timber, other timber prohibited for export outside the customs territory of Ukraine, and the subject of the crime is a necessary element of this crime. In order to improve law enforcement practice, it is proposed to amend the legislation of Ukraine and lay out at the legislative level a comprehensive list of timber materials prohibited for export outside the customs territory of Ukraine, because in the absence of such a list, law enforcement practice

faces difficulties regarding a single approach in understanding what should be considered under other timber materials prohibited for export outside the customs territory of Ukraine as the subject of this crime.

The author of the article states the position that the objective side of the crime provided for in Article 201-1 of the Criminal Code of Ukraine is the act of moving these objects across the customs border of Ukraine outside of customs control (including outside the place of customs control and not during customs control)) or with concealment from customs control (including in a hidden way), socially dangerous consequences and a causal connection between the consequences and the action.

The article concludes that the subject of the crime provided for in Article 201-1 of the Criminal Code of Ukraine is general, and it is persons aged 16 and over, and in the qualified composition of the crime provided for in part 2 of Article 201-1 of the Criminal Code A special subject of Ukraine, which is an official.

The author of the article also expresses the opinion that the objective side of this crime under Article 201-1 of the Criminal Code of Ukraine is intent, and such intent can be direct or indirect.

Keywords: object of crime, objective side of crime, subject of crime, subjective side of crime.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими практичними завданнями.

Положеннями Митного кодексу України передбачено, що запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил є складовою частиною митної справи України.

Митні правопорушення поділяються на адміністративні та кримінальні митні правопорушення, і саме кримінальні митні правопорушення вирізняються істотністю суспільної шкоди, що завдається об'єкту кримінального правопорушення від його вчинення.

Аналіз усіх статей Кримінального кодексу України (далі – КК), які передбачають склади кримінальних правопорушень у митній сфері дає підстави стверджувати, що всі ці склади відповідних митних кримінальних правопорушень є злочинами.

На підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності», який набув чинності 17.01.2012 р. було декриміналізовано діяння щодо переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах. Тобто було декриміналізовано контрабанду товарів у великих розмірах, і наразі за контрабанду товарів у великих розмірах не передбачено кримінальної відповідальності.

Однак, в суспільстві постала потреба взяти під кримінально-правову охорону суспільні відносини щодо збереження українських лісів та запобігання незаконному вивезенню необроблених лісоматеріалів.

У зв'язку з цим, законодавцем на підставі Закону України № 2531-VIII від 06.09.20218 р. було внесено зміни до КК, який доповнено ст. 201-1. Дана ст. 201-1 КК запроваджує кримінальну відповідальність за переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з

приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України.

Цей склад злочину є досить новим в КК та відповідно мало дослідженим науковцями, як тими, що вивчають норми митного права, так і тими, що вивчають норми кримінального права.

Дана ситуація зумовлює такий стан речей, що у правоохоронних органів виникають труднощі при застосуванні ст. 201-1 КК на практиці, зокрема при кваліфікації відповідних злочинних діянь. Крім того, у правозахисників також виникають труднощі щодо вірного тлумачення положень ст. 201-1 КК та положень законодавства, до яких відсилає дана стаття кримінального закону.

Таким чином, постає завдання здійснити дослідження складу злочину, що передбачений ст. 201-1 КК, в результаті якого слід визначити елементи даного складу злочину.

Це сприятиме покращенню застосування кримінального закону, зокрема ст. 201-1 КК, на практиці правоохоронними органами, судами, адвокатами, а також вивченню відповідних кримінальних правопорушень науковцями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.

Деякі аспекти цього складу кримінального правопорушення вивчалися такими науковцями як О. Дудоровим, Р. Мовчаном [1]. Зокрема дані автори у своїй науковій роботі наводили думки приділили особливу увагу предмету даного злочину.

Однак, слід зауважити, що наразі кримінально-правова характеристика даного складу злочину недостатньо висвітлена в науковій літературі, а тому дослідження кримінальної відповідальності за кримінальні митні правопорушення щодо порядку переміщення через митний кордон України лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України, є актуальним як в контексті науки кримінального права України, так і в контексті науки митного права України.

Таким чином, у даній науковій статті важливо викласти власну точку зору щодо складу кримінального митного правопорушення (злочину), передбаченого ст. 201-1 КК.

Формулювання цілей статті та постановка завдання.

Метою дослідження, яке викладено в цій статті є формування наукової позиції щодо визначення елементів складу злочину, передбаченого ст. 201-1 КК, а саме надання власної точки зору про те, що слід розуміти під об'єктом даного злочину, який предмет цього злочину, яка об'єктивна і суб'єктивна сторона даного злочину, і хто може бути суб'єктом цього злочину.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Найперше слід зауважити, що в науці кримінального права досі точаться запеклі дискусії щодо розуміння того, що є об'єктом злочину.

Обґрунтованою видається точка зору про те, що об'єктом злочину (кримінального правопорушення) є суспільні відносини, які охороняються нормами кримінального права.

Серед об'єктів злочину виділяють загальний, родовий та безпосередні об'єкти злочину.

Можемо визначити, що загальним об'єктом злочину є унормовані (впорядковані) різними соціальними нормами (права, моралі, локальними, звичаєвими), найбільш важливі суспільні відносини, що охороняються нормами кримінального права від конкретного злочинного посягання, і яким внаслідок такого злочинного посягання завжди завдається істотна шкода [2, с. 116]. Дана істотна шкода суспільним відносинам проявляється у формі позбавлення можливості або загрози позбавлення можливості суб'єктів відносин реалізовувати свої інтереси, задовольняти свої потреби, отримувати користі від будь-яких благ [2, с. 116].

Кримінальні правопорушення, передбачені ст. 199, ст. 201, 201-1, ст. 210, ст. 211, ст. 212, ст. 212-1, ст. 216 КК України безпосередньо не посягають на суспільні відносини в сфері господарської діяльності, а посягають на сферу державних публічних фінансів та бюджетну систему України [3, с. 127].

Отже, родовим об'єктом злочину за ст. 201-1 КК можна визнати суспільні відносини, які складуються в сфері публічних фінансів та бюджетної системи України.

Щодо безпосереднього об'єкта даного злочину слід зазначити наступне.

У пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо збереження українських лісів та запобігання незаконному вивезенню необроблених лісоматеріалів» вказується, що метою прийняття законопроекту є забезпечення збереження лісового фонду країни шляхом обмеження внутрішнього споживання необроблених лісоматеріалів і посилення адміністративної та кримінальної відповідальності за незаконну вирубку лісу та подальший його експорт поза митним контролем (контрабанду).

З цього можна зробити висновок про те, що суб'єкт законодавчої ініціативи подаючи на розгляд Верховній Раді України даний Законопроект переслідував мету збереження лісового фонду України у тому числі шляхом запровадження кримінальної відповідальності за незаконне переміщення через митний кордон відповідних лісоматеріалів (контрабанду лісу), обмеження обігу необроблених лісоматеріалів в рамках внутрішнього споживання. Прийнявши цей Закон Верховна Рада України підтримала необхідність захисту суспільних відносин зі збереження українських лісів та запобігання незаконному переміщенню таких лісоматеріалів через митний кордон України.

Тому, **об'єктом злочину**, передбаченого ст. 201-1 КК визнаються унормовані правом суспільні відносини зі збереження українських лісів, а також унормовані правом суспільні відносини з забезпечення дотримання порядку переміщення лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України через митний кордон України.

Аналіз змісту ст. 201-1 КК дає можливість дійти до висновку про те, що даний злочини, є предметним злочином.

Під предметом злочину слід розуміти - самостійний обов'язковий для всіх злочинів, але необхідний (обов'язковий) для предметних складів злочинів елемент складу злочину, яким можуть бути будь-які речі, будь-яка інформація, будь-яка енергія, які мають матеріальний вираз, з властивостями яких та з вказівкою на які закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність складу злочину в діяннях особи [2, с. 119].

Тому, при кваліфікації діянь, які передбачені ст. 201-1 КК слід встановити також предмет злочину за ст. 201-1 КК як один з самостійних і необхідних (обов'язкових) для даного злочину елементів складу злочину.

На предмет даного злочину вказує сама диспозиція ст. 201-1 КК. Так, **предметом цього кримінального правопорушення (злочину)** визнаються: лісоматеріали, пиломатеріали цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріали необроблені, інші лісоматеріали, заборонені до вивозу за межі митної території України.

Приміткою 1 до ст. 201-1 КК визначено, що під цінними та рідкісними породами дерев у цій статті слід розуміти роди дерев, передбачені ст. 1 Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів».

У ст. 1 Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» наведено визначення:

- *лісоматеріалів* - деревні матеріали, які добуваються шляхом розподілу на частини звалених дерев та деревних колод (уздовж або поперек) для подальшого використання або переробки;
- *пиломатеріалів* - пилопродукція певних розмірів та якості, яка має щонайменше дві плоскпаралельні пласті (розділ IX, група 44, код 4407 Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності);
- *лісоматеріали необроблені* - лісоматеріали згідно з кодом 4403 групи 44 розділу IX Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;
- *цінних та рідкісних порід дерев*, під якими розуміються акація, берека, вишня, груша, горіх, каштан, тис ягідний, черешня, явір, ялівець.

Отже, щодо тлумачень термінів лісоматеріалів, пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених законодавцем наведені чіткі критерії та характеристики, тому встановлення даних предметів злочинів при кваліфікації відповідних злочинних діянь не повинно виникати труднощів.

Однак, щодо такого предмету злочину як інші лісоматеріали, заборонені до вивозу за межі митної території України, можуть виникати певні труднощі, адже виключного переліку таких лісоматеріалів в законодавстві не наведено, і чітких критеріїв та характеристик за якими можна

точно визначити, що відповідний лісоматеріал заборонений до вивозу за межі митної території України в законодавстві також не наведено.

О. Дудоровим, Р. Мовчаном з цього приводу зазначалося наступне: «Вказавши, однак, у ст. 201-1 КК і на «інші лісоматеріали, заборонені до вивозу за межі митної території України», законодавець значною мірою звів нанівець свої зусилля щодо забезпечення зрозумілості аналізованої кримінально-правової заборони».

Тому враховуючи вказане вище може дійти до висновку про те, що важливо щоб в законодавстві було чітко передбачено весь перелік лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України. Також доцільно внести зміни до КК та в примітці до ст. 201-1 навести посилання на положення законодавства, які визначають критерії та характеристики лісоматеріалів, які заборонені до вивозу за межі митної території України, у тому числі шляхом передбачення їх виключного переліку.

Це дасть змогу більш чітко розуміти, що слід вважати під іншими лісоматеріали, забороненими до вивозу за межі митної території України як предметом даного злочину, це зменшить ризик невідного тлумачення цих положень на практиці.

Об'єктивна сторона даного злочину характеризується діями щодо переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю вказаних вище лісоматеріалів, пиломатеріалів.

Цей злочин не може бути вчинений шляхом бездіяльності, і для його вчинення мають бути активні вольові дії.

Щодо місця, часу, обстановки як ознак об'єктивної сторони даного злочину слід зазначити, що вони можуть мати важливе значення для кваліфікації злочину, адже митний контроль згідно з чинним законодавством України та міжнародними договорами, що ратифіковані Україною здійснюється у визначений час, у визначеному місці. Переміщення через митний кордон України поза митним контролем даних предметів означає, що здійснюється порушення митного законодавства щодо часу та місця здійснення митного контролю.

Нормами Митного кодексу України визначається, що митний контроль є сукупністю заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу України, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку.

Щодо місця проведення митного контролю слід зазначити, що митним законодавством передбачено створення зон митного контролю.

Відповідно до положень Митного кодексу України зона митного контролю це - місце, визначене митними органами в пунктах пропуску через державний кордон України або в інших місцях митної території України, в межах якого митні органи здійснюють митні формальності. Також Митним кодексом України передбачено, що з метою забезпечення здійснення митними органами митного контролю товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний

кордон України, проведення заходів, пов'язаних з виявленням, попередженням та припиненням контрабанди і порушень митних правил, у пунктах пропуску через державний кордон України, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, на залізничних станціях та на територіях підприємств, вільних митних зон, митних складів, складів тимчасового зберігання, а також в інших місцях, визначених відповідно до цього Кодексу, створюються зони митного контролю.

Отже, якщо переміщення даних предметів через митний кордон України буде відбуватися не в місці, де є зона митного контролю, в якій здійснюється митний контроль, то такі дії можуть кваліфікуватися як злочин за ст. 201-1 КК. Наприклад, якщо таке переміщення відбувається в місці перетину державного кордону, де немає пункту пропуску (лісові стежки, болотиста місцевість тощо) і не створено зони митного контролю, то відповідне переміщення буде вважатися таким, що здійснено поза митним контролем.

Час здійснення митного контролю визначається митним законодавством, і у випадку переміщення цих предметів у час, в який митний контроль не здійснюється, тоді це буде також вважатися вчиненням переміщення поза митним контролем.

Для встановлення об'єктивної сторони такого злочину слід також встановити: суспільно небезпечні наслідки, такі як заподіяння істотної шкоди суспільним відносинам, що охороняються ст. 201-1 КК або загрозу заподіяння такої шкоди, причинний зв'язок між суспільно-небезпечними наслідками та діями, що визначені в ст. 201-1 КК.

Спосіб вчинення даного злочину матиме значення, коли відповідне діяння щодо переміщення цих предметів через митний кордон України буде вчинюватися з приховуванням від митного контролю. Тобто сам факт переміщення цих предметів через митний кордон України з приховування від митного контролю можна визнавати як прихований спосіб переміщення. Таке приховане переміщення може відбуватися за допомогою транспортних засобів зі спеціальними потаємними схованками, з подвійним дном тощо. Крім того, прихований спосіб переміщення цих предметів може мати місце, коли таким предметам надають вигляд інших предметів щоб приховати від митних органів дійсну сутність предмету, що переміщується.

Саме фізичне переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю вказаних вище предметів злочину може вчинятися будь-яким способом: транспортування вантажними автомобілями, сплавання річкою, пересування землею, перенесення, перекочування тощо.

Частиною 2 ст. 22 КК не визначається, що особи у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності за вчинення кримінального правопорушення за ст. 201-1, а тому **суб'єкт цього злочину** зальний - фізична осудна особа, яка вчинила це кримінальне правопорушення у віці не молодше шістнадцяти років. Тобто, суб'єктом даного злочину є фізичні осудні особи яким виповнилося шістнадцять та більше років.

Крім того, ч. 2 ст. 201-1 КК також передбачає спеціальний суб'єкт злочину – службову особу, яка вчинила вказане злочинне вище діяння з використанням влади чи службового становища.

Суб'єктивна сторона даного злочину визначається у формі умислу.

Цей злочин не відноситься до необережних злочинів, і не може бути вчинений з необережності, адже такий вид суб'єктивної сторони не вказано в ст. 201-1 КК. Таким чином, даний злочин може бути вчинений умисно з прямим чи не прямим умислом.

Висновки дослідження. Враховуючи вище викладене можна дійти до наступних висновків щодо визначення елементів складу злочину, передбаченого ст. 201-1 КК.

1. *Об'єктом злочину* за ст. 201-1 КК є унормовані правом суспільні відносини зі збереження українських лісів, а також унормовані правом суспільні відносини з забезпечення дотримання порядку переміщення лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України через митний кордон України.

2. *Предметом злочину*, передбаченого ст. 201-1 КК є лісоматеріали, пиломатеріали цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріали необроблені, інші лісоматеріали, заборонені до вивозу за межі митної території України. Предмет злочину є необхідним елементом складу цього злочину.

Для удосконалення правозастосовної практики, доцільно внести зміни в законодавство України і викласти на законодавчому рівні вичерпний перелік лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України, адже за відсутності такого переліку правозастосовна практика стикається з труднощами щодо єдиного підходу в розумінні того, що слід вважати під іншими лісоматеріалами, забороненими до вивозу за межі митної території України як предметом даного злочину.

3. *Об'єктивна сторона злочину* за ст. 201-1 КК характеризується дією щодо переміщення через митний кордон України поза митним контролем даних предметів (у тому числі поза місцем митного контролю та не у час митного контролю) або з приховуванням від митного контролю (у тому числі прихованим способом), суспільно небезпечними наслідками та причинно-наслідковим зв'язком між наслідками та дією.

4. *Суб'єкт злочину*, передбаченого ст. 201-1 КК загальний – особи у віці шістнадцять та більше років. У кваліфікованому складі злочину, що передбачений ч. 2 ст. 201-1 КК суб'єкт спеціальний – службова особа.

5. *Суб'єктивна сторона* даного злочину за ст. 201-1 КК – умисел (прямий чи не прямий).

Література:

1. Дудоров О., Мовчан Р. Кримінально-правова протидія контрабанді лісу: очікування, реалії, перспективи / О. Дудоров, Р. Мовчан. - Юридичний вісник України [Електронний ресурс] режим доступу: <https://yvu.com.ua/kryminalno-pravova-protydiya-kontrabandi-lisu-ochikuvannya-realiyi-perspektyvy/>.
2. Вітко О. Ю. Теоретичні аспекти об'єкта і предмета злочину / О.Ю. Вітко // DICTUM FACTUM. - № 1(6). - 2020. С. 111-120.

3. Вітко О.Ю. Родовий об'єкт кримінальних правопорушень в сфері фінансової системи / О.Ю. Вітко // DICTUM FACTUM. - № 2(10). - 2021. С. 127-136.